

УДК 339.138

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-2-24>**Князєва Т.В.**

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародної економіки
Національного авіаційного університету

Шевченко А.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Національного авіаційного університету

Kniazieva Tetiana, Shevchenko Anna
National Aviation University

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАХОДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ СПОЖИВЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MEASURES OF THE FOREIGN ECONOMIC REGULATION FOR THE PROTECTION OF THE CONSUMER UKRAINIAN MARKET

У статті розглянуто напрями подолання негативних наслідків впливу транснаціональних корпорацій на внутрішній споживчий ринок, забезпечення продовольчої безпеки країни, вдосконалення інституційних та організаційно-економічних заходів державного регулювання для забезпечення захисту споживчого ринку. Обґрунтовано, що транснаціоналізація поглиблює міжнародний поділ праці, взаємозалежність національних економік, їх відкритість, формує різноманітні стійкі господарські зв'язки, що дає змогу підвищити ефективність вливання споживчого ринку у світові товаропотоки. Із позицій захисту національного споживчого ринку та реалізації політики імпортозаміщення головними цільовими орієнтирами визначено: зростання власного виробництва; збільшення споживчого та інвестиційного попиту; нарощування несировинного експорту за допомогою вивезення високотехнологічних, наукомістких товарів і послуг; активізація заходів у рамках системи комплексної підтримки експорту.

Ключові слова: споживчий ринок, інвестиційна привабливість, конкурентоспроможність вітчизняного ринку, транснаціоналізація, транснаціональні корпорації.

В статье рассмотрены направления преодоления негативных последствий влияния транснациональных корпораций на внутренний потребительский рынок, обеспечения продовольственной безопасности страны, совершенствования институциональных и организационно-экономических мер государственного регулирования для обеспечения защиты потребительского рынка. Обосновано, что транснационализация углубляет международное разделение труда, взаимозависимость национальных экономик, их открытость, формирует различные устойчивые хозяйственные связи, позволяет повысить эффективность вливания потребительского рынка в мировые товаропотоки. С позиций защиты национального потребительского рынка и реализации политики импортозамещения главными целевыми ориентирами определены: рост собственного производства; увеличение потребительского и инвестиционного спроса; наращивание несырьевого экспорта с помощью вывоза высокотехнологичных, наукоемких товаров и услуг; активизация мероприятий в рамках системы комплексной поддержки экспорта.

Ключевые слова: потребительский рынок, инвестиционная привлекательность, конкурентоспособность отечественного рынка, транснационализация, транснациональные корпорации.

The study proved that globalization does not change the essence of functioning monopoly capital, which has been given a new form of existence through transnationalization. Transnational corporations, expanding their domination, implementing the policy of expansion, affect the evolution of emerging markets and the security of national economies, giving a heterogeneous, dualistic effect. It is substantiated that, on the one hand, multinational corporations are the main structuring link of the economic system of most countries, the locomotive of their development and the growth of production efficiency; on the other hand, are the generator of a number of negative socio-economic processes associated with the motives of their activities. Transnationalization deepens the international division of labor, the interdependence of national economies, their openness, forms diverse and stable economic relations (production, financial, scientific and technical, foreign trade, etc.), which allows to increase efficiency, intensify the infusion of the consumer market into world commodity flows. The expansion of transnational corporations not only enhances interaction with the state at the present stage of globalization, but also finds forms that most reflect the interests of transnational capital. Overcoming the negative effects of transnational corporations on the domestic consumer market, ensuring the country's food security implies the implementation of a strategy of import substitution and reasonable protectionism, some of which are in contradiction with accepted international trade standards. It activates foreign economic policy, improves institutional and organizational and economic measures of state regulation to ensure the protection of the boundaries of the consumer market. From the standpoint of protecting the national consumer market and implementing the policy of import substitution, the main target benchmarks are defined: growth of own production; increase in consumer and investment demand; increasing non-raw exports through the export of high-tech, knowledge-based goods and services; intensification of measures within the system of integrated export support.

Key words: consumer market, investment attractiveness, competitiveness of domestic market, transnationalization, transnational corporations.

Постановка проблеми. Вплив процесу транснаціоналізації на функціонування споживчих ринків, що розвиваються, виступає невід'ємною рисою розвитку світової економіки в умовах глобалізації. Ознаки глобалізаційних процесів знаходять вираз у наростаючій відкритості держав, лібералізації фінансових потоків і національних режимів торгівлі, формуванні світового споживчого та фінансового ринку, міжнародних економічних інститутів, всесвітньої інформаційної мережі. Актуальність дослідження зумовлена тим, що ТНК – складне явище, котре постійно еволюціонує в системі світогосподарських зв'язків, що вимагає вивчення їх сутності, виявлення протидії сутнісному впливу, пошуку інструментів, механізмів національного та міжнародного контролю діяльності транснаціональних корпорацій на споживчих ринках, що розвиваються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники, які займалися вивченням глобалізації ринків, монополізацією, вивезенням капіталу і процесом транснаціоналізації: Г. Даннінг Маклауд, Т. Левітт, О. Домар, Дж. Кейнс, К. Маркс, Ф. Махлуп, Дж. Міль, Б. Олін, М. Портер, Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Стігліц, Р. Харрод, Й. Шумпетер та ін. У дослідженнях учених-економістів різних часів основну увагу зосереджено на питаннях вивчення теоретичного фундаменту розвитку ТНК без урахування впливу інституційних протиріч та протиріч, пов'язаних з їх функціонуванням. Характер експансії ТНК, зміна профілю їхньої діяльності, чинники, що детермінують ці процеси в аспекті національної специфіки країн, досліджено і представлено в літературі недостатньо. Не повною мірою висвітлено потенційно можливі позитивні й негативні аспекти впливу транснаціоналізації на український споживчий ринок як підсистему

світового ринку, тому відчувається необхідність у теоретичних дослідженнях, що проаналізують його стан і перспективи функціонування.

Метою дослідження є виявлення тенденцій, протиріч і особливостей експансії ТНК, аргументація посилення їхнього впливу на український споживчий ринок, визначення змістовних блоків напрямів його адаптації до процесу транснаціоналізації з урахуванням цільових показників функціонування, інституційних аспектів регулювання, пріоритетних напрямів державного захисту, експортоорієнтованої активності і імпортозаміщення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наукових публікаціях представлено різні категоріальні інтерпретації глобалізації, проте єдине загальноприйняте трактування відсутнє. Категорія «ТНК» базується передусім на формулюваннях міжнародних організацій. Серед сучасних підходів до ТНК особливе значення має теорія Г. Даннінга Investment Development Path (IDP). Вона стверджує, що рівень економічного розвитку країн пов'язаний зі ступенем зрілості її підприємств, обсягами участі в міжнародному перетіканні капіталу. Протиріччя структурного і функціонального характеру, кризові та конфліктні ситуації, що деформують і гальмують процеси монополістичного капіталонакоплення, детермінують і підтримують високі темпи впровадження ТНК на ринки, що розвиваються. Аналіз секторальної, галузевої і структурної трансформації економік, що розвиваються, дав змогу систематизувати низку нових тенденцій експансії ТНК (табл. 1).

Аналіз тренду транснаціоналізації свідчить про масштаби і напрями експансії ТНК на споживчі ринки країн, що розвиваються, розподіл ними природних, виробничих, фінансових та людських ресурсів, що дає змогу стверджувати про формування протиріч і нових вузлів конфліктів у сучасній світовій економіці (рис. 1).

Оцінка причин, масштабів і тенденцій експансії ТНК свідчить, що в умовах глобалізації суть монополістичного капіталу не змінюється. ТНК розширюють межі свого панування. Загальним вектором є те, що ТНК забезпечують стійкі економічні зв'язки між різними підсистемами і країнами, формують єдине всесвітнє господарство. Транснаціоналізація споживчого ринку України є об'єктивно необхідним і підготовленим усім ходом глобалізації стратегічним кроком, без якого формування розвинутої економічної системи країни, забезпечення її конкурентоспроможності та ефективності не уявляється можливим. Систематизація тенденцій та особливостей функціонування споживчого ринку під впливом зовнішньоекономічної експансії ТНК свідчить про трансформації його обсягів, структури і меж як складного механізму взаємодії соціальних, економічних, політичних, інституційних елементів і суб'єктів процесу товарообміну (табл. 2).

Експансія ТНК на споживчому ринку пройшла три етапи, результатом є присутність в Україні найбільших ТНК в електронній та електротехнічній промисловості, хімії, харчосмаковій і харчовій промисловості, фармацевтиці,

Таблиця 1

Тенденції, детерміновані транснаціоналізацією

Період	Тенденції
70–80-ті роки ХХ ст.	Активізація вивезення капіталу з країн, що розвиваються
80-ті роки ХХ ст.	1. Відтік капіталу ТНК із країн, що розвиваються (нові індустріальні країни Східної і Південно-Східної Азії: Гонконг, Сінгапур, Південна Корея, Тайвань), зумовлений, по-перше, падінням привабливості регіону для ТНК у зв'язку з підняттям рівня заробітної плати; по-друге, нарощуванням їх промислового експорту. 2. Переорієнтація галузевої структури експорту капіталу, інвестування в обробну промисловість, фінанси, сферу послуг.
1983–1986 рр.	Погіршується баланс інвестицій США, що пов'язано з уповільненням їхнього експорту і наростанням імпорту в країну іноземного капіталу.
90-ті роки ХХ ст.	Перегруповання зарубіжних інвестицій на користь розвинених країн, що викликано величезним боргом країн «третього світу», складнощами в його погашенні.
кінець ХХ – початок ХХІ ст.	Формування та активізація в світовій економіці ТНК нових індустріальних країн Південно-Східної Азії, групи країн Латинської Америки (Аргентини, Бразилії, Венесуели, Колумбії, Мексики, Чилі), найбільших країн Південної Азії (Індії, Пакистану), низки держав Близького Сходу.
початок ХХІ ст.	Агресивна політика ТНК із нарощування активів за допомогою поглинання, зміни структури їх діяльності, пов'язаної з обсягом і масштабами угод, злиття на суму 1 млрд доларів США і вище, зростанням капіталізації.

Джерело: систематизовано авторами

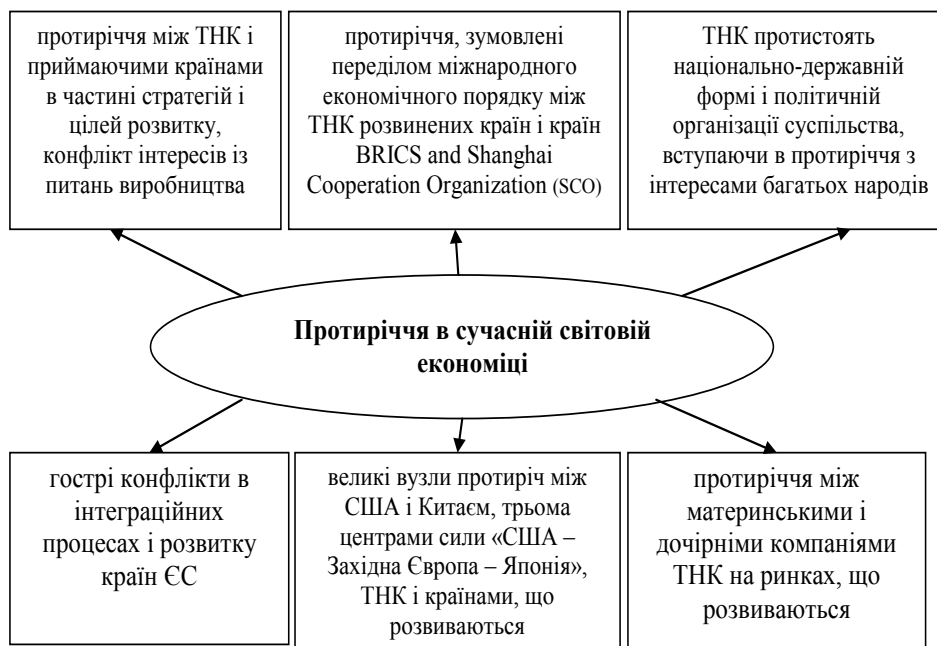

Рис. 1. Протиріччя в сучасній світовій економіці

Джерело: систематизовано авторами

Таблиця 2

Основні тенденції українського споживчого ринку

Тенденції	Зміст та особливості
Рух у напрямі структурної і галузевої стабілізації	Зміна структури внутрішнього споживання і виробництва, зростання вимог до якості товарів і продуктів харчування, збільшення їх обсягу передбачають формування кордонів, ємності і масштабів вітчизняного ринку з урахуванням участі в міжнародному поділі праці і товаропотоків міжнародної торгівлі.
Зміна інституційної та організаційної структури	Формування принципово нової інституціональної, організаційно-правової структури та інфраструктури з орієнтацією на практику і технологію розвинених країн, адекватних сучасному стану світового ринку.
Реальний перехід від сировинної експортоорієнтованої політики до імпортозаміщення	Поступовий відхід від сировинної експортоорієнтованої політики в системі МРТ, випереджаюче зростання в міжнародній торгівлі переробленими і готовими до споживання товарами і продуктами харчування, а не сировинними виробами та продуктами.
Зміна позицій в глобальних товаропотоках і рейтингу світових експортерів	Перерозподіл обсягів і географічного напрямку експорту та імпорту окремих продовольчих і непродовольчих товарів у країни Східної Азії і Східної Європи, що розвиваються.
Подолання сформованих деформацій споживчого ринку за обсягом і структурою	Створення уніфікованого й ефективного механізму державно-правового регулювання ринку, оскільки інтеграція фірм під впливом ТНК охоплює всі базові сфери життєдіяльності: соціальну, економічну, інноваційну, інституційну.
Модифікація концепції конкурентоспроможності виробництва і ринку під впливом транснаціоналізації	У зв'язку з погіршенням позицій України в рейтингу світових експортерів, зумовлених зменшенням обсягів експорту традиційних продуктів на тлі ослаблення економіки і військових дій. У зв'язку із цим необхідно враховувати національні переваги і фактори розвитку в умовах глобального посилення конкуренції під впливом ТНК, погіршення кон'юнктури світового продовольчого ринку, мінливості цін і національних валют.
Забезпечення національної економічної безпеки за допомогою комплексу заходів	Проведення угод зі злиття і поглинання з урахуванням національних інтересів, захисту інтересів акціонерів та інвесторів, відкритості та прозорості, зближення вартості бізнесу та вартості активів компанії. Розвиток вітчизняної легкої, харчової, переробної промисловості та сільського господарства (на рівні організацій, регіонів і країни); вдосконалення державного регулювання зовнішньої торгівлі продовольством (на рівні країни).

Джерело: складено авторами

торгівлі й сфері послуг. Стратегічні інтереси ТНК охопили такі сегменти споживчого ринку, як «Продукти харчування й напої», «Роздрібний бізнес», «Сільське господарство (агробізнес)», де локалізувалися відомі компанії (табл. 3).

Нерівномірність економічного розвитку України під впливом ТНК у цілому і споживчого ринку

зокрема проявилася в галузевій, секторальній і структурній трансформації; стрибкоподібному розвитку в регіональному розрізі; формуванні конкурентного середовища; неадекватному стані та можливостях вітчизняного товаровиробника; масштабах експансії і об'єднанні, що досягається за рахунок злиття і поглинання (табл. 4).

Таблиця 3

Приклади участі ТНК у капіталі українських компаній

Українська компанія	Іноземний власник
Чернігівський пивкомбінат «Десна» (пиво «Чернігівське»)	Anheuser-Busch InBev (Бельгія)
«Імперіал Тобако Юкрейн» (ТМ «Прима»)	Imperial Tobacco Group plc (Велика Британія)
«PepsiCo» Україна (ТМ «Sandora», «Садочок», «Чудо», «Слов'яночка», «Lipton», «lay's», «Агуша» тощо)	«PepsiCo» Inc. (США)
лікеро-горілчаний завод «Хортиця», «Одеський коньячний завод»	Global Spirits (США)
Carlsberg Ukraine (ТМ «Львівське», «Балтіка»)	Carlsberg Group (Данія)
Креді Агріколь Банк	Credit Agricole (Франція)
ПАТ «Ідея Банк»	Getin Holding S. A. (Польща)
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (металургійна компанія)	ArcelorMittal (Люксембург)
ТОВ «Сателіт» (маслоекстракційний завод)	China National Cereals, Oils and Foodstuffs Corporation
ТОВ «Фуджікура Аутомотив Україна Львів» (виробництво електричних кабельних мереж)	Fujikura (Японія)

Джерело: систематизовано авторами

Таблиця 4

Нерівномірність розвитку споживчого ринку України під впливом ТНК

Нерівномірність у розвитку	Наслідки
Регіональний розріз	Основна кількість ТНК зосереджена в регіонах із високою інфраструктурою (міста Київ, Харків, Одеса, Дніпро), у промислово розвинених областях, у регіонах із переважанням експортоорієнтованої видобувної промисловості
Секторальний розвиток	Вітчизняний виробник майже на всіх ринках займає місце в простому сегменті, навіть примітивному з позицій виробничих технологій і продажів (наприклад, лідерство на ринках хлібобулочних виробів та м'ясопереробки). Більш технологічно складні сегменти ринку зайняли ТНК: увезення величезного числа нових товарів, виникнення галузей під впливом прискорення темпів «інноваційної економіки», інформаційних технологій, комунікаційних засобів, електронної комерції, мережевих структур та ін.
Структурна трансформація	Зміна конкурентного середовища за допомогою поступового нарощування капіталу і активів, об'єднання, що досягається за рахунок злиття і поглинання у споживчому секторі, роздрібній торгівлі та сільському господарстві. Сформувався особлива інституційна система, що характеризується сильним креном у бік сировинного сектору як свідчення структурних і галузевих перекосів
Галузева специфіка	Корпорації локалізувалися в таких основних галузях, як електронна та електротехнічна, хімічна, харчосмакова і харчова промисловість, торгівля та сфери різноманітних послуг (табл. 3). На споживчий ринок країни впроваджуються переважно ТНК із сировинних, харчових галузей, торгівлі (локалізуючись у внутрішній оптовій і навіть роздрібній торгівлі) і послуг, що підтверджує активізація іноземних торгових мереж: IKEA, Metro Cash & Carry, Ашан та ін. Основною метою більшості корпорацій є не капіталовкладення у виробництво, а експансія і локалізація на ринках збуту продукції, виробленої в третіх країнах

(Закінчення таблиці 4)

Нерівномірність у розвитку	Наслідки
Масштаби експансії	За період ринкової трансформації до 2019 р. в більшості підгалузей продовольчого ринку найбільша частка належить ТНК: близько 50% переробки молока; понад 65% продукції сокової; понад 75% ринку пивоваріння. ТНК сконцентрували у себе в руках і контролюють більшу частину української харчової промисловості, частка капіталу в яку становить 60% і збільшується, завдяки цьому вони диктують роздрібні ціни на продовольство і закупівельні ціни на сільськогосподарську сировину

Джерело: складено авторами

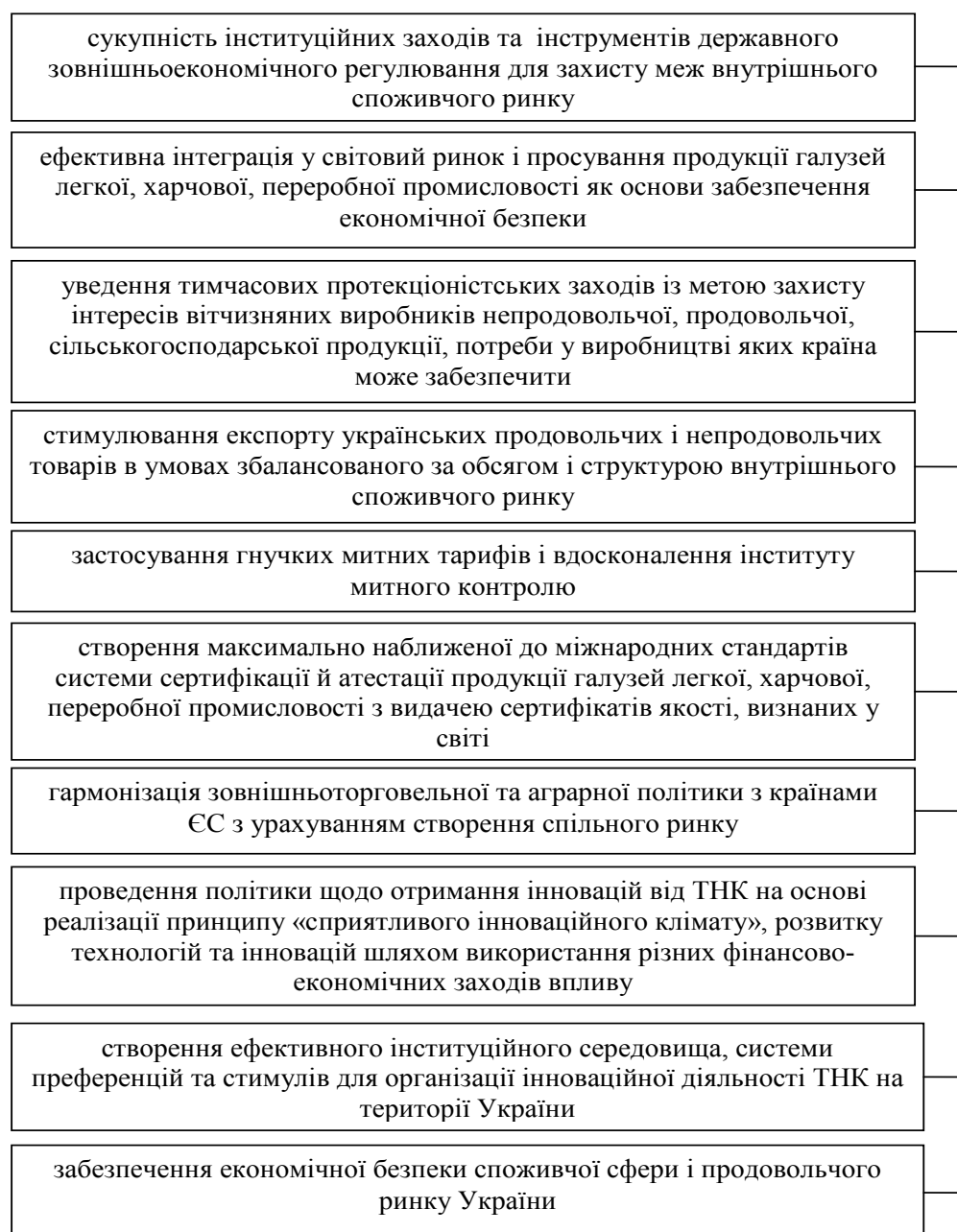

Рис. 2. Організаційно-економічні заходи державного зовнішньоекономічного регулювання для захисту споживчого ринку

Джерело: складено авторами

Для розвитку економіки з урахуванням внутрішніх інтересів необхідні: активізація впровадження ТНК, що функціонують у сфері обробної промисловості; створення з їх участю спільних науково-дослідних підприємств для розроблення й отримання новітніх технологій та товарів; переорієнтація на реструктуризацію і модернізацію галузей із тривалим терміном окупності (наприклад, машинобудування) в силу нерівномірності вкладень компаній по галузях; розширення в країні сільськогосподарської кооперації як інструменту захисту фермерів від експансії ТНК; розроблення власного вітчизняного бренду.

Головним цільовим орієнтиром України є захист споживчого ринку за рахунок збільшення несировинного експорту, зростання обсягів поставок продуктів більш високого ступеня переробки, технічно і технологічно складної, що передбачає розроблення і реалізацію системи організаційно-економічних заходів

державного зовнішньоекономічного регулювання (рис. 2).

Висновки з проведеного дослідження. Експансіоністська діяльність ТНК на українському споживчому ринку складна і суперечлива. У цілому вони роблять позитивний вплив на розвиток економіки, проте орієнтовані на поліпшення власного фінансового стану (збільшити виробництво, капіталізацію прибутку) і подальший розвиток компанії. Без урядового втручання експансія ТНК призводить до втрати державного суверенітету, що підриває національну безпеку країни. Активним трансформаційним процесам піддалися український споживчий сектор, роздрібна торгівля і сільське господарство, тому потрібна сукупність державних заходів у сфері промислової і структурної політики, спрямованих на прискорення зростання внутрішнього виробництва, формування стійких меж українського споживчого ринку та ефективності його функціонування.

Список використаних джерел:

1. Akman, M. S., Berger, A., Dadush, U., Evenett, S., Johnson, L., Mendez-Parra, M., Ochoa, R., Schmucker. Key Policy Options For the G20 in 2017 to Support An Open and Inclusive Trade and Investment System. 2017. URL: <http://hdl.handle.net/11540/6922> (дата звернення: 11.01.2020).
2. Anderson, S., Cavanagh, J. The Rise of Corporate Global Power. Institute for Policy Studies, Washington. 2000. URL: <http://s3.amazonaws.com/corppwatch.org/downloads/top200.pdf> (дата звернення: 09.01.2020).
3. Assche, Ari Van, Gangnes, B. Global value chains and the fragmentation of trade policy coalitions. *Transnational Corporations*. 2019. Vol. 26, № 1. Pp. 31–60. URL: https://unctad.org/en/PublicationChapters/diaeia2019d1a2_en.pdf (дата звернення: 05.01.2020).
4. Becker-Ritterspach, F., Lange, K., Becker-Ritterspach, J. Divergent patterns in institutional entrepreneurship of MNCs in emerging economies. *Critical perspectives on international business*. 2017. № 13(3). Pp. 186–203.
5. Kaleka, A., Morgan, N. A. How marketing capabilities and current performance drive strategic intentions in international markets. *Industrial Marketing Management*. 2017. URL: <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2017.02.001> (дата звернення: 10.01.2020).
6. Khalatur, S., Pavlova, G., Zhylenko, K. The role of some indicators of financial security in Ukraine in the context of transnationalization and national interests. *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. № 15(3). Pp. 237–248.
7. Koldovskiy, A., Chernega, K. Modeling the Ukrainian consumption. *Geopolitics under Globalization*. 2018. № 2(1). Pp. 34–44.
8. Крупяк І.Ю. Вектори зовнішньої торгівлі держави в умовах сучасних економічних перетворень. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 158–162. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/32.pdf> (дата звернення: 10.01.2020).
9. Jaworek, M., Kuzel, M. Transnational Corporations in the World Economy: Formation, Development and Present Position. *Copernican Journal of Finance & Accounting*. 2015. № 4(1). P. 55–70.
10. Національний банк України : офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 05.01.2020).
11. Mykhailova, L., Stoyanets, N., Mykhailov, A., Kharchenko, T., Bachev, H. Sustainable development of the Ukrainian agrarian sector: perspectives and challenges. *Problems and Perspectives in Management*. 2018. № 16(3). Pp. 28–39.
12. Пелех О. Еволюція поглядів на чинники економічного розвитку: нові теоретичні підходи. *Бізнес Інформ*. 2018. № 7. С. 8–14.
13. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 11.01.2020).
14. UNCTAD World Investment Report 2018. Investor Nationality: Policy Challenges; United Nations, New York and Geneva, 2018. 213 p.
15. Wilkins M. The History of Multinational Enterprise. The Oxford Hand book of International Business: Oxford University Press, 2001. URL: <http://dx.doi.org/10.1093/0199241821.003.0001> (дата звернення: 05.01.2020).

16. World Bank: official website. URL: [http:// data.worldbank.org/](http://data.worldbank.org/) (дата звернення: 09.01.2020).
17. Smerichevskiy S., Kniazieva T., Smerichevska S., Shevchenko A. Assortment Portfolio Price Positioning of a Transnational Corporation in the Ukrainian Market / SHS Web of Conferences. Volume 67 (2019). Fifteenth Scientific and Practical International Conference "International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics" (NTI-UkrSURT 2019). URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706048> (дата звернення: 24.01.2020).
18. Смерічевський С.Ф., Полоус О.В. Трансформація економічних процесів в контексті глобалізаційних зрушень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини господарство»*. 2018. Т. 2. Вип. 22. С. 142–148.
19. Smerichevskiy S., Kryvoviazuk I, Raicheva L. Economic consequences of financial stability violation of world automotive corporations. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. № 2. P. 229–234. doi: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-2-229-234> (дата звернення: 18.01.2020).
20. Dzhusov O., Smerichevskiy S., Sardak S., Klimova O. The Application Features of Seasonal-Cyclic Patterns in International Financial Markets. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23(5):1–10 (2019).

References:

1. Akman, M. S., Berger, A., Dadush, U., Evenett, S., Johnson, L., Mendez-Parra, M., Ochoa, R., & Schmucker (2017) Key Policy Options For the G20 in 2017 to Support An Open and Inclusive Trade and Investment System. Retrieved from <http://hdl.handle.net/11540/6922>
2. Anderson, S., Cavanagh, J. (2000) The Rise of Corporate Global Power. Institute for Policy Studies, Washington. Retrieved from: <http://s3.amazonaws.com/corpwatch.org/downloads/top200.pdf>
3. Assche, Ari Van & Gangnes, B. (2019) Global value chains and the fragmentation of trade policy coalitions. *Transnational Corporations*, vol. 26, № 1, pp. 31–60. Retrieved from: https://unctad.org/en/PublicationChapters/diaeia2019d1a2_en.pdf
4. Becker-Ritterspach, F., Lange, K., & Becker-Ritterspach, J. (2017) Divergent patterns in institutional entrepreneurship of MNCs in emerging economies. *Critical perspectives on international business*, 13(3), pp. 186–203. <https://doi.org/10.1108/cpoib-06-2016-0024>
5. Kaleka, A., & Morgan, N. A. (2017) How marketing capabilities and current performance drive strategic intentions in international markets. *Industrial Marketing Management*, in press. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2017.02.001>
6. Khalatur, S., Pavlova, G. & Zhylenko, K. (2018) The role of some indicators of financial security in Ukraine in the context of transnationalization and national interests. *Investment Management and Financial Innovations*, 15(3), pp. 237–248. doi: 10.21511/imfi.15(3).2018.20
7. Koldovskiy, A. & Chernega, K. (2018) Modeling the Ukrainian consumption. *Geopolitics under Globalization*, 2(1), pp. 34–44. [https://doi.org/10.21511/gg.02\(1\).2018.05](https://doi.org/10.21511/gg.02(1).2018.05)
8. Krupiak, I. Y. (2017). Vektory zovnishnoi torhivli derzhavy v umovakh suchasnykh ekonomichnykh peretvoren [Vectors of foreign trade of the state in the conditions of modern economic transformations]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 20, pp. 158–162. Retrieved from: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/32.pdf>
9. Jaworek, M., Kuzel, M. (2015) Transnational Corporations in the World Economy: Formation, Development and Present Position. *Copernican Journal of Finance & Accounting*, 4(1), 55–70. <https://doi.org/10.12775/CJFA.2015.004>
10. National Bank of Ukraine: official website (n.d.). Retrieved from: <https://bank.gov.ua>
11. Mykhailova, L., Stoyanets, N., Mykhailov, A., Kharchenko, T. & Bachev, H. (2018) Sustainable development of the Ukrainian agrarian sector: perspectives and challenges. *Problems and Perspectives in Management*, 16(3), pp. 28–39. doi: 10.21511/ppm.16(3).2018.03
12. Pelekh, O. (2018) Evoliutsiia pohliadiv na chynnyky ekonomichnoho rozvytku: novi teoretychni pidkhody [Evolution of the views on the factors of economic development: new theoretical approaches]. *Biznes Inform*, 7, pp. 8–14. Retrieved from: http://www.business-inform.net/annotatedcatalogue/?year=2018&abstract=2018_07_0
13. State Statistics Service of Ukraine: official website (n.d.). Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>
14. UNCTAD World Investment Report 2018. Investor Nationality: Policy Challenges; United Nations, New York and Geneva, 2018. 213 p.
15. Wilkins, M. (2001) The History of Multinational Enterprise. The Oxford Hand book of International Business: Oxford University Press. <http://doi.org/10.1093/0199241821.003.0001>
16. World Bank: official website (n.d.). Retrieved from: [https:// data.worldbank.org/](https://data.worldbank.org/)
17. Smerichevskiy S., Kniazieva T., Smerichevska S., Shevchenko A. Assortment Portfolio Price Positioning of a Transnational Corporation in the Ukrainian Market / SHS Web of Conferences. Volume 67 (2019) Fifteenth Scientific and Practical International Conference "International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics" (NTI-UkrSURT 2019). URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706048>

18. Smerichevskij S.F., Polous O.V. (2018) Transformaciya ekonomichnih procesiv v konteksti globalizacijnih zrushen. *Naukovij visnik Uzhgorodskogo nacionalnogo universitetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosini gospodarstvo*, t. 2, v. 22, s. 142–148.
19. Smerichevskiy S., Kryvoviazuk I, Raicheva L. (2018) Economic consequences of financial stability violation of world automotive corporations. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no. 2, pp. 229–234. doi: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-2-229-234>
20. Dzhusov O., Smerichevskiy S., Sardak S., Klimova O. The Application Features of Seasonal-Cyclic Patterns in International Financial Markets. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23 (5):1–10 (2019).